

Ref 55

Socialnämnden får, när en ung person bereds vård enligt 2 § lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, med stöd av 11 § fjärde stycket samma lag besluta hur den unges umgänge med syskon ska utövas. Ett sådant beslut får fattas av en anställd hos kommunen efter delegation med stöd av kommunallagen.

2 § och 11 § fjärde stycket lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, 10 kap. 1 och 4 §§ och 11 kap. 3 § socialtjänstlagen (2001:453), 5 kap. 1 a § socialtjänstförordningen (2001:937), 6 kap. 37 och 38 §§ och 7 kap. 5 § kommunallagen (2017:725), artikel 8 EKMR, 36 a § förvaltningsprocesslagen (1971:291)

Högsta förvaltningsdomstolen meddelade den 19 november 2024 följande dom (mål nr 7168-23).

Bakgrund

1. När en ung person bereds vård på grund av brister i omsorgen ansvarar socialnämnden ytterst för vårdens genomförande och får besluta bl.a. hur den unges umgänge med vårdnadshavare ska utövas. Frågan i det här målet gäller om socialnämnden också har rätt att besluta om den unges umgänge med syskon samt om denna beslutanderätt i så fall får delegeras.

2. B.B. har en bror som vårdas på grund av vårdnadshavarens brister i omsorgen. Enligt ett tidigare beslut har hans umgänge med B.B. begränsats till att endast ske när han har planerade umgängen med sin mamma.

3. B.B. ansökte hos Socialnämnden Nordost i Göteborgs kommun om att umgängesbegränsningen mellan henne och hennes bror skulle upphävas. Socialnämnden beslutade att brodern ska ha umgänge med sin syster vid de tillfällen som han har umgänge med sin mamma och att något övrigt umgänge med systemen inte ska ske. Enligt socialnämnden var ett sådant beslut till den unges bästa. Nämndens beslut fattades av en barnsekreterare.

4. B.B. överklagade beslutet till Förvaltningsrätten i Göteborg som avlog överklagandet. Förvaltningsrätten, som även beaktade B.B:s rätt till privat- och familjeliv, ansåg att nämndens beslut att begränsa umgänget var nödvändigt och till broderns bästa.

5. B.B. överklagade domen till Kammarrätten i Göteborg som gjorde samma bedömning som förvaltningsrätten och avlog överklagandet.

Yrkanden m.m.

6. *B.B.* yrkar att beslutet om umgängesbegränsning ska upphävas eller att hon i vart fall ska medges utökat umgänge och ges möjlighet till kontakt med sin bror per post och telefon. I andra hand yrkar hon att underinstansernas avgöranden ska upphävas och att målet ska visas åter till socialnämnden för ny prövning.

7. *Socialnämnden Nordost i Göteborgs kommun* anser att överklagandet ska avslås.

8. *Socialstyrelsen och Sveriges Kommuner och Regioner* har yttrat sig i målet.

Skälen för avgörandet*Frågan i Högsta förvaltningsdomstolen*

9. Prövningstillstånd i Högsta förvaltningsdomstolen får enligt 36 a § förvaltningsprocesslagen (1971:291) begränsas till att gälla en viss fråga i målet, vars prövning är av vikt för ledning av rätts-tillämpningen (prejudikatfråga).

10. Högsta förvaltningsdomstolen har meddelat prövningstillstånd såvitt avser prejudikatfrågan om socialnämnden, när den unge är omhändertagen enligt 2 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU), med stöd av 11 § fjärde stycket kan besluta om hur den unges umgänge med syskon ska utövas samt, under förutsättning att socialnämnden har rätt att fatta sådana beslut, om uppgiften kan delegeras till en anställd enligt reglerna om delegering i kommunallagen (2017:725).

11. Frågan om meddelande av prövningstillstånd rörande målet i övrigt har förklarats vilande.

Rättslig reglering m.m.

Beslut om umgänge

12. Av 1 § andra stycket LVU framgår att den som är under 18 år ska beredas vård enligt lagen om någon av de situationer som anges i 2 eller 3 § föreligger och det kan antas att behövlig vård inte kan ges den unge med samtycke av den eller dem som har vårdnaden om honom eller henne och, när den unge har fyllt 15 år, av honom eller henne själv.

13. Enligt 2 § ska vård beslutas om det på grund av fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas.

14. Av 11 § första stycket framgår att socialnämnden bestämmer hur vården av den unge ska ordnas. I fjärde stycket anges att näm-

den eller den åt vilken nämnden har uppdragit vården ska ha uppsikt över den unge och, i den utsträckning det behövs för att genomföra vården, bestämma om hans eller hennes personliga förhållanden.

15. Enligt 14 § andra stycket får socialnämnden, om det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med vård enligt lagen, besluta hur den unges umgänge med vårdnadshavare och med föräldrar som har umgängesrätt reglerad genom dom eller beslut av domstol eller genom avtal ska utövas.

16. Av 11 kap. 3 § socialtjänstlagen (2001:453) framgår att när någon vårdas i bl.a. ett familjehem ska en vårdplan och en genomförandeplan upprättas. I 5 kap. 1 a § socialtjänstförordningen (2001:937) anges att vårdplanen och genomförandeplanen ska, om det inte möter särskilda hinder, beskriva det sätt på vilket den unges umgänge med föräldrar, vårdnadshavare och andra närstående ska ordnas samt när och hur umgänget ska ordnas.

17. Enligt artikel 8 i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (EKMR) har var och en rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens. Offentlig myndighet får inte inskränka åtnjutandet av denna rättighet annat än med stöd av lag och om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till bl.a. skydd för hälsa.

Delegering

18. I 10 kap. 1 § socialtjänstlagen anges att för en socialnämnd gäller vad som är föreskrivet om nämnder i kommunallagen. I 4 § första stycket räknas upp i vilka fall uppdrag att besluta på nämndens vägnar får ges endast åt en särskild avdelning som består av ledamöter eller ersättare i nämnden. Ärenden enligt 11 § fjärde stycket LVU ingår inte i uppräkningslistan.

19. I 6 kap. 37 § kommunallagen föreskrivs att en nämnd får delegera beslutanderätten i ett visst ärende eller viss grupp av ärenden. Enligt 38 § första stycket 3 får beslutanderätten dock inte delegeras när det gäller ärenden som rör myndighetsutövning mot enskilda, om de är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt. Detsamma gäller enligt första stycket 5 i ärenden som enligt lag eller annan författning inte får delegeras.

20. Enligt 7 kap. 5 § får en nämnd uppdra åt en anställd hos kommunen att besluta på nämndens vägnar i ett visst ärende eller en viss grupp av ärenden, dock inte i de fall som avses i 6 kap. 38 §.

Högsta förvaltningsdomstolens bedömning

Får socialnämnden besluta om den unges umgänge med syskon när den unge bereds vård enligt 2 § LVU?

21. Socialnämndens möjligheter att besluta om den unges umgänge med föräldrar och andra vårdnadshavare regleras i 14 § LVU. Någon bestämmelse som på motsvarande sätt uttryckligen reglerar socialnämndens möjligheter att besluta om den unges umgänge med syskon finns inte. Den första fråga som Högsta förvaltningsdomstolen ska ta ställning till är om ett sådant beslut får fattas med stöd av 11 § fjärde stycket. Där anges att nämnden, i den utsträckning det behövs för att genomföra vården, ska bestämma om den unges personliga förhållanden.

22. Bestämmelsen i 11 § fjärde stycket syftar till att reglera många olika frågor rörande genomförandet av vården och är därför med nödvändighet allmänt hållen. I stället ska sättet för genomförandet av vården preciseras i de vård- och genomförandeplaner som ska upprättas enligt socialtjänstlagen och socialtjänstförordningen. I dessa planer ska bl.a. beskrivas på vilket sätt den unges umgänge med närstående ska ordnas.

23. Vidare framgår av förarbetena till LVU att efter ett beslut om vård har socialnämnden inträtt vid sidan av föräldrarna eller i deras ställe och att nämnden därmed, i den omfattning som behövs för att genomföra vården, bör ha samma skyldigheter och befogenheter som tillkommer föräldrarna (prop. 1979/80:1 del A s. 596). Det uttalas också att det av nämndens allmänna befogenhet att besluta om barnets förhållanden under vårdtiden följer att nämnden i princip bestämmer om alla besök hos den unge (bet. 1979/80:SoU44 s. 116).

24. Högsta förvaltningsdomstolen finner mot denna bakgrund att socialnämndens allmänna befogenhet enligt 11 § fjärde stycket innefattar en rätt att besluta om hur den unges umgänge med syskon ska utövas (jfr även t.ex. JO 1995/96 s. 291 och JO 2011/12 s. 448).

25. B.B. har emellertid invänt att ett sådant beslut inte endast påverkar den unges möjligheter att träffa sitt syskon utan också kan innebära att syskonet förhindras att träffa den unge, samt att detta utgör en otillåten inskränkning i syskonets rätt till privat- och familjeliv (jfr artikel 8 i EKMR).

26. Högsta förvaltningsdomstolen konstaterar att socialnämnden saknar laglig möjlighet att rikta ett beslut om umgängesbegränsning till den unges syskon. Nämnden har således inte rätt att t.ex. förbjuda syskonet att kontakta den unge. Det förhållandet att socialnämnden, inom ramen för sin befogenhet enligt 11 § fjärde stycket att bestämma om den unge, fattar beslut som rent faktiskt påverkar syskonets möjligheter att få kontakt med och träffa den unge medför däremot inte att sådana beslut skulle vara otillåtna.

27. Den första delen av den prejudikatfråga som Högsta förvaltningsdomstolen har meddelat prövningstillstånd i ska därmed besvaras enligt följande. Socialnämnden får, när den unge bereds vård enligt 2 § LVU, med stöd av 11 § fjärde stycket samma lag besluta hur den unges umgänge med syskon ska utövas.

Får socialnämnden med stöd av kommunallagen delegera beslutanderätten rörande den unges umgänge med syskon till en anställd?

28. Nästa fråga som Högsta förvaltningsdomstolen ska ta ställning till är om uppgiften att med stöd av 11 § fjärde stycket LVU besluta om den unges umgänge med syskon får delegeras till en anställd.

29. Inledningsvis kan konstateras att det inte finns något uttryckligt förbud mot att delegera beslutanderätten rörande den unges umgänge och kontakter med syskon. Eftersom sådana ärenden rör myndighetsutövning mot enskilda följer dock av 6 kap. 38 § första stycket 3 kommunallagen att delegation inte får ske om ärendena kan anses vara av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt.

30. Det övergripande syftet med möjligheten för kommunala nämnder att delegera beslutanderätt är att nämnderna ska kunna avlastas från rutinärenden så att mer tid och uppmärksamhet kan ägnas åt frågor som är av större betydelse eller rör principfrågor. Huruvida ett beslut avser ett ärende som är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt ska normalt avgöras utifrån kommunens, och inte den enskildes, synvinkel. Vilka ärenden som ska betraktas som rutinärenden måste avgöras med hänsyn till bl.a. hur ofta den typen av ärenden förekommer, ärendenas komplexitet och vilken praxis som gäller för tillämpningen av regelverket på området (HFD 2022 ref. 13, punkterna 14–17 med hänvisningar).

31. Högsta förvaltningsdomstolen har i rättsfallet HFD 2016 ref. 74 bedömt att beslut enligt LVU om att hemlighålla ett barns vistelseort omfattas av delegationsförbudet avseende ärenden av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt. Sådana beslut måste betraktas som mycket ingripande och ska enligt förarbetena fattas restriktivt (bet. 1979/80:SoU44 s. 116). Att inom ramen för socialnämndens allmänna befogenhet enligt 11 § fjärde stycket LVU bestämma hur den unges umgänge med t.ex. syskon ska utövas får däremot anses ingå som ett normalt led i vården. Sådana beslut får därmed betraktas som sådana rutinmässiga beslut i samband med genomförandet av vården som inte är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt.

32. Den andra delen av den prejudikatfråga som Högsta förvaltningsdomstolen har meddelat prövningstillstånd i ska således besvaras på så sätt att beslut med stöd av 11 § fjärde stycket LVU om hur den unges umgänge med syskon ska utövas får fattas av en

anställd hos kommunen efter delegation med stöd av kommunallagen.

Prövningstillstånd i målet i övrigt

33. Högsta förvaltningsdomstolen finner inte skäl att meddela prövningstillstånd i målet i övrigt.

Högsta förvaltningsdomstolens avgörande

Högsta förvaltningsdomstolen förklarar att de frågor som har varit föremål för domstolens bedömning ska besvaras med att socialnämnden, när en ung person bereds vård enligt 2 § lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, med stöd av 11 § fjärde stycket samma lag får besluta hur den unges umgänge med syskon ska utövas och att ett sådant beslut får fattas av en anställd hos kommunen efter delegation med stöd av kommunallagen.

Högsta förvaltningsdomstolen meddelar inte prövningstillstånd i målet i övrigt. Kammarrättens avgörande står därmed fast.

I avgörandet deltog justitieråden *Jäderblom, Ståhl, Classon, Gäverth* och *Anderson*. Föredragande var justitiesekreteraren Lisa Ragnesten.

Förvaltningsrätten i Göteborg (2023-08-24, ordförande Buch):

Beslutets överklagbarhet

Den första frågan som förvaltningsrätten har att ta ställning till är om B.B. har rätt att överklaga beslutet angående att begränsa umgänget mellan henne och I.B. som är fattat med stöd av 11 § fjärde stycket LVU. Som ovan konstaterats så finns ett överklagandeförbud för denna typ av beslut enligt 41 § LVU. Som utgångspunkt kan beslutet därmed inte överklagas. Även uttryckliga överklagandeförbud ska emellertid åsidosättas om förbudet strider mot rätten till domstolsprövning enligt unionsrätten eller Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (EKMR).

Förvaltningsrätten konstaterar att det saknas vägledande avgöranden från högsta instans avseende överklagbarheten av beslut som gäller umgängebegränsningar mellan syskon, som har fattats enligt 11 § fjärde stycket LVU. Kammarrätten i Göteborg har dock funnit att ett sådant beslut är överklagbart, eftersom det aktuella överklagandeförbudet ansetts strida mot de rättigheter som garanteras av artikel 6 och 8 i EKMR (se Kammarrätten i Göteborgs dom den 4 november 2021 i mål nr 3616-21).

Kammarrättens bedömning i ovan nämnda mål kretsar kring att det har varit lagstiftarens intention att denna form av beslut ska vara överklagbara.

Kammarrätten når den slutsatsen bl.a. genom att undersöka syftet med införandet av lagen (1996:981) om besöksinskränkningar vid viss tvångsvård som reglerar besök på vårdinstitutioner och sjukvårdsinrättningar till personer som är tvångsintagna för vård enligt bl.a. LVU. Enligt förarbetena till lagen var avsikten att lagreglera förutsättningarna för besöksinskränkningar och göra det möjligt att överklaga sådana beslut, samt att därigenom minska risken för att artikel 6 och 8 i EKMR kränktes. I förarbetena uppmärksammades dessutom att artikel 8 EKMR stadgar en rätt till privatliv, varför en begränsning av regleringen till att gälla familjemedlemmar kan komma att bli för snäv, och någon avgränsning av den taleberättigade personkretsen infördes därför inte.

Förvaltningsrätten anser mot denna bakgrund och av samma skäl som kammarrätten i ovan nämnda avgörande att B.B. ska anses ha rätt att överklaga det aktuella beslutet.

Nämndens beslut om att begränsa umgänget mellan I.B. och B.B.

Förvaltningsrätten ska därmed ta ställning till om nämndens beslut att begränsa umgänget mellan I.B. och B.B. har varit riktigt.

Av utredningen framgår bl.a. följande. Den nuvarande vården av I.B. sker mot bakgrund av en bristande omsorgsförmåga hos hans föräldrar. Brister i den känslomässiga omsorgen hos framför allt hans mamma har utgjort en betydande del, och det är också ett av skälen som förs fram till stöd för att I.B. fortfarande är placerad utanför hemmet. Nämndens uppfattning är att detta till stor del orsakat de allvarliga symptom som I.B. har uppvisat i samband med umgänge med såväl sin mamma som sin syster. Symtomen kan bestå i nedstämdhet, inbundenhet och att han får svårt att sova. Han har vid återkommande tillfällen valt att avbryta ett umgänge i förtid, eller helt ställa in. Han har även uttryckt vid flera enskilda barnsamtal att han varken vill ha ett utökat umgänge med sin mamma eller B.B. Detta gäller även när han har fått specifika frågor om umgänget med B.B., såväl angående enskilda träffar som egen kontakt via brev och telefon.

B.B. har bl.a. gjort gällande att nämnden inte har utrett huruvida det vore möjligt att låta syskonen ha ett eget umgänge och att beslutet att begränsa hennes umgänge med I.B. är alltför långtgående. Hon har även anfört att hennes rätt till privat- och familjeliv måste beaktas. Förvaltningsrätten delar uppfattningen av att även detta intresse ska vägas in i bedömningen av om umgängesbegränsningen mellan syskonen är motiverad och proportionerlig.

Förvaltningsrätten anser dock att utredningen visar att den rådande ordningen, vad gäller såväl umgänget med I.B:s mamma som med hans syster, syftar till att vården av I.B. ska kunna genomföras på bästa sätt. Rätten finner vidare att nämnden grundligt har redogjort för varför även umgängesbegränsningen mellan I.B. och hans syster för närvarande är nödvändig och vilka överväganden som har gjorts kring lämpligheten med ett självständigt umgänge.

Beslutet om umgängesbegränsning är förvisso inte tidsbegränsat. Det framgår dock av utredningen att nämnden, sedan beslutet först fattades den 19 oktober 2021, fortlöpande har utvärderat hur umgängena mellan I.B. och hans familjemedlemmar fungerat. Nämnden har även gjort överväganden kring om umgängena kan utökas i någon form, utifrån hur I.B:s

mående påverkats av omgångerna. Mot den bakgrunden, samt med hänsyn till I.B:s uttryckliga vilja och till hans mående i samband med omgångerna, anser förvaltningsrätten att ett tätare umgänge med systemen i dagsläget inte framstår som lämpligt.

Sammanfattningsvis anser förvaltningsrätten att nämndens beslut att begränsa umgänget med B.B. är nödvändigt och till I.B:s bästa. Mot bakgrund av vad som framkommer i utredningen finns det vidare inte förutsättningar i dagsläget för att etablera ett utökat och självständigt umgänge mellan syskonen. Förvaltningsrätten gör den bedömningen även med beaktande av B.B:s rätt till privat- och familjeliv. Överklagandet ska därför avslås.

– Förvaltningsrätten avslår överklagandet.

Kammarrätten i Göteborg (2023-10-27, Dunnington, Rubenson och Wallenberg):

Kammarrätten gör samma bedömning som förvaltningsrätten.

– Kammarrätten avslår överklagandet.